संस्थापक-नाट्याचार्य कृष्णाजी प्रभाकर खाडिलकर

संपादकीय

नवाकाळ

|| न मे भक्त प्रणश्यति ||

हा तर सर्वाधिक दुर्घटनांचा देश

जगातील सर्वाधिक लोकसंख्येचा देश म्हणून भारताने कितीही स्वतःचे कौतुक करून घेतले तरी ही सर्वाधिक लोकसंख्या देशासाठी काडीमोल किमतीची आहे असे म्हणण्याची वेळ येते. या लोकसंख्येबरोबर जगातील सर्वात मोठा लोकशाहीवादी देश म्हणूनही आपण आपली पाठ थोपटून घेत असतो. परंतु या लोकशाहीमधून लोकांचे जीव सुरक्षित ठेवणे दिवसेंदिवस कठीण होत चालले आहे असेदेखील म्हणण्याची वेळ आली आहे. दहशतवाद, नक्षलवाद, स्थानिक पातळीवरच्या गुंडटोळ्या, दहशतवाद्यांना मदत करणारे देशद्रोही यांच्यामार्फत अंतर्गत सुरक्षिततेला सतत धोका असतोच. परंतु साधारण गेल्या दोन-तीन वर्षामध्ये संपूर्ण देशात दुर्घटनांचे प्रमाण प्रचंड वाढले असल्याचे लक्षात येते त्याची कारणे काहीही असली तरी सरासरी रोज किमान पन्नास लोकांचा वेगवेगळ्या दुर्घटनांमध्ये बळी जात असल्याचे समोर येते आहे. ज्यामध्ये रस्ते अपघातांचे प्रमाण पहिल्या क्रमांकावर आहे तर ठिकठिकाणी आगी लागण्याच्या घटना आणि त्यात बळी पडणाऱ्यांची संख्याही सातत्याने वाढते आहे. दिल्लीत एका रेस्टॉरन्टला लागलेल्या आगीत २१ जणांचा होरपळून झालेला मृत्यू आणि जवळपास ४९ जण जखमी झाले. दिल्लीच्या मालवीय नगर परिसरात म्हणजेच बऱ्याच दाटीवाटीच्या परिसरात ही दुर्घटना घडली. सकाळी पावणेदहाच्या सुमारास आग लागली. ही आग इतक्या वेगाने पसरली की रेस्टॉरन्टमधल्या लोकांना बाहेर पडायला वेळ लागला नाही. मुळातच हा सगळा परिसर अतिशय दाटीवाटीचा असल्याने आग असो किंवा इमारत कोसळण्याचा प्रकार असो, अशा दुर्घटनांमध्ये लोकांचे जीव वाचवणे अत्यंत कठीण होत असते आणि अशा परिसरातल्या रेस्टॉरन्ट हॉटेल्स, लॉज, विद्यार्थ्यांचे क्लासेस असे एक ना अनेक व्यवसाय त्याठिकाणी सुरू असतात. परंतु कोणत्याही प्रकारच्या दुर्घटनांची शक्यता लक्षात घेऊन कोणत्याच ठोस उपाययोजनांची तरतूद केली जात नाही आणि त्याच्याच परिणामातून लोकांना आपले जीव वाचवणे कठीण होऊन जाते. एकीकडे ही घटना घडत असताना दुसरीकडे महाराष्ट्राच्या दोन एसटी बसेसची समोरासमोर धडक झाली. त्यावेळी एका बसने पेट घेतला. त्यामध्येदेखील सात जणांचा जागीच मृत्यू झाला.

आगींचे वाढते प्रकार

दुर्घटनांचे आणि विशेषतः आगीच्या घटनांचे हे प्रकार बघितले तर गेल्या काही वर्षात वाढत चाललेल्या या दुर्घटनांची शृंखला प्रशासकीय पातळीवरची बेपर्वाई, शासन यंत्रणांचा निष्काळजीपणा आणि एकूणच सरकारची संवेदनहिनता त्याला कारणीभूत ठरते. सातत्याने दुर्घटना घडतात आणि स्वाभाविकपणे त्याविषयी जनमानसाच्या प्रतिक्रिया, असंतोष व्यक्त करण्याचे काम अशा प्रकारच्या लिखाणांमधून करावे लागते. दुर्दैवाची गोष्ट अशी आहे की, गेल्या सहा महिन्यांमध्ये आम्हाला अशा दुर्घटनांवर सातत्याने मत मांडण्याची पाळी आली. हाच प्रकार जर असाच चालू राहिला. तर सर्वाधिक लोकसंख्येच्या या देशाला जगातला सर्वाधिक दुर्घटनांचा देश म्हणण्याची वेळ येऊ शकते. सध्या तरी परिस्थिती तशीच आहे असे म्हणावे लागेल. गुजरातमध्ये राज्य परिवहन मंडळाच्या दोन बसेसची टक्कर हा आणखीनच धक्कादायक प्रकार ठरतो. एक बस धुळे आगाराची होती, तर दुसरी बस जामनेर आगाराची होती. समोर एक टँकर उलटलेला होता आणि त्या परिस्थितीत बस चालकाचा ताबा सुटला आणि दुभाजक तोडून विरुद्ध मार्गावरच्या जामनेर बसला या धुळे बसने धडक दिली. ज्यामध्ये जामनेर आगाराच्या चालकासह सात जणांचा जागीच मृत्यू झाला. म्हणजे इथेदेखील टँकर उलटण्याचा प्रकार आणि बसेसचा भरधाव वेग त्यातून या दुर्घटना घडल्या. अगदी गेल्या सहा महिन्यांत राज्यातसुद्धा एसटी महामंडळाच्या जवळपास बारा बसेसना अपघात झाला. याचा अर्थ एसटी महामंडळाला अधिक सुरक्षितता आणि सावधानता बाळगण्याची आवश्यकता निर्माण झालेली आहे. रस्ते अपघातात महाराष्ट्रातसुद्धा दरवर्षी जवळपास वीस ते पंचवीस हजार लोकांचे जीव जातात. तर देशभरात ही संख्या वर्षाकाठी दीड लाखावर पोहचत असते. मोठे रस्ते करूनही अपघात होतातच आणि वर्षानुवर्षे ज्या रस्त्यांची दुरुस्ती करायला हवी ती न केल्याने तिथेही अपघात होतच राहातात. आगीचा प्रकार असो किंवा रस्ते अपघात असो या सर्वांना दुर्घटना या श्रेणीमध्ये ढकलून सरकारी यंत्रणा आपली जबाबदारी झटकत असतात.

दिल्ली राजधानीतली दाटीवाटी

दिल्ली ही देशाची राजधानी आहे. इथल्या जुन्या दिल्लीतला सगळा परिसर हा अत्यंत दाटीवाटीचा आणि अनेक प्रकारच्या दुर्घटनांना आमंत्रण देणारा असाच होऊ लागला आहे. अनधिकृतपणे विजेच्या जोडण्या घेणे किंबहुना वीज चोरी मोठ्या प्रमाणावर करणे. रस्ते किंवा गल्ल्यांमधल्या वीजवाहक तारांच्याबाबतीतदेखील प्रचंड बेपर्वाई दिल्लीमध्ये पाहायला मिळते. विशेषतः आगीसारख्या प्रकारांना आमंत्रणच मिळते. कारण यासाठी आवश्यक असलेली सुरक्षितता किंवा सावधानता संबंधित व्यवसायाच्या मालकांकडून घेतली जात नाही. शॉर्टसर्कीटची कारणे सांगून आगीचे वर्णन केले जाते. परंतु दिल्लीतले तापमान, वाढती लोकसंख्या आणि अपुरा वीजपुरवठा याचे जे काही अनेक दुष्परिणाम आहेत त्यात आगीसारख्या भयंकर प्रकारांना सहज वाव मिळतो. अनेकवेळेला तर रुग्णालयांमध्येसुद्धा जेव्हा आगीच्या घटना घडतात त्यावेळेला त्या त्या ठिकाणच्या व्यवस्थापनाने किती अमानवीपणा दाखवला आहे हेच त्यातून सिद्ध होते. कारण रुग्णालयांमधल्या सर्व व्यवस्थांची देखभाल अतिशय काटेकोरपणे करणे गरजेचे असते. त्याकडेदेखील दुर्लक्ष केले जाते आणि हतबल असहाय्य स्थितीत असलेल्या रुग्णांनादेखील या आगीचे बळी व्हावे लागते. सरकार केंद्रातले असो किंवा राज्यातले असो कोणीच आग आणि रस्ते दुर्घटनांच्याबाबतीत कोणतीच ठोस उपाययोजना केलेली नाही. जर अपघात आणि आग रोखणाऱ्या यंत्रणा कार्यक्षम केल्या, आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर केला तर अनेक संभाव्य दुर्घटना सहजपणे टळू शकतील.